

LES VARIETATS LINGÜÍSTIQUES

x **Varietat històrica o diacrònica.**

La llengua evoluciona al llarg del temps. El pas de generació en generació produeix canvis en la llengua (joves/adults).

Són les diferents formes de parlar de cada època. Són, per tant, el resultat del pas del temps sobre la llengua, que ha produït importants canvis lingüístics al llarg dels segles.

Així, en català antic trobem mots que evolucionaren fonèticament (*paor-por, rael-arrel, resebre-rebre*, etc.). Pel que fa a la morfologia, per exemple, notem que certs fenòmens de català medieval es mantenen en alguns dialectes catalans com la conservació de la *-n-* etimològica en alguns plurals (*hòmens, jòvens, térmens*)

Pel que fa al **lèxic**, són moltes les paraules que cauen en desús (*lladoncs-aleshores*), que s'hagin conservat en certes àrees geogràfiques o hagin estat reemplaçades pels castellanismes corresponents, actualment admesos (*cercar-buscar, plànyer-se-queixarse, restar- quedar*, etc.).

També pot passar que els mots sofreixin evolucions semàntiques i que en registres formals es recorri als arcaïsmes com una font més de lèxic (*àdhuc, llur, hom, car*, etc.). Distingim diferents èpoques històriques:

- Català preliterari (s. VIII-XIII) Tenen molts de **mots en llatí**, ja que era la llengua de prestigi en aquella època.
- Català medieval (s. XIII-XV) s. XV Humanisme. **Estàndard de R. Llull**.
- Decadència (s. XVI – XVIII) Molts de **castellanismes**, per raons polítiques de l'època.
- Renaixença (s. XIX)
- Català Contemporani (s.XX -XXI) Fabra / DIEC 2016. Interferit per **anglicismes**.

LA VARIACIÓ GENERACIONAL

Avui dia, és pràcticament possible veure les diferències que existeixen entre el parlar de diverses generacions de persones, per exemple, entre avis i néts. Els adults acostumen a ésser més conservadors que els joves, i això queda reflectit en la llengua oral. El lèxic que empren els joves pot ésser desconegut per un adult i a la inversa.

D'altra banda, els joves no segueixen tant la normativa ni la llengua estàndard de la llengua. A la vegada, també incorporen **neologismes**, és a dir, paraules noves, i acostumen a repetir un terme diverses vegades fins a empobrir el vocabulari d'un text.

La llengua que empren els adults té un registre més **proper a l'estàndard**, ja que, es deu a la inserció en el món laboral. Això sí, no és tan **innovador** com la llengua dels joves.

x **Varietat social o diastràtica.**

Diferències entre grups socials (Edat, sexe, context, professió...)

És la varietat que depèn del grup social del qual formen part els parlants. Els mitjans de comunicació, i també la mobilitat social poden comportar dificultats de classificació dels diferents estrats dels parlants.

Les persones que viuen en un ambient similar, tot i tenir diferents procedències, poden arribar a tenir la mateixa manera de parlar. Així doncs, **el parlar bleada**, és el característic de les zones residencials de grans ciutats i d'alguns medis universitaris, pretenen tenir un parlar més refinat.

D'altra banda, cada ofici té el seu vocabulari especialitzat diferent al d'ús general de la llengua. Així doncs, no parlaran igual un metge, un fuster, un manobre, un professor... Aquest lèxic especialitzat s'anomena **tecnolecte**, és a dir, el vocabulari tècnic que fa referència a un àmbit professional i que pot incloure a tall d'exemple, conceptes, noms d'eines, noms de productes d'aquell àmbit, entre d'altres. No s'ha de confondre el tecnolecte amb l'argot.

x **Tecnolecte propi de l'advocacia** (jurisdicció, jurisprudència, pàtria potestad, declinatòria, apud acta...)

x **Tecnolecte propi de la medicina** (ECG eletrocardiograma, foniatria, catéter, stent,...)

x **Tecnolecte propi de la cuina** (tall en juliana, al dente, tamisar, flamejar...)

x **L'argot** és el llenguatge col·loquial que emprava un individu i que acostuma a ésser poc accessible per als parlants fora d'aquell àmbit. Feia referència a la llengua d'un sector marginat d'individus. En l'actualitat, cada grup social pot emprar l'argot, cosa que el preservarà dels individus foranis a l'àmbit.

- **l'argot juvenil** (peli, insti, profe, popu, tio, polla, porfa....)

- **argot drogoaddictes** (maria, amfeta, tripi, perico, pirula, camell...)

- **argot de l'ètnia gitana** (caló, calé, paios, camelar, mossà...)

- Varietat culturitzada (estàndard) / varietat no culturitzada (fora de la norma)

x **Varietat geogràfica o diatòpica**

Diferències de parlar segons la zona geogràfica (Isoglosses)

Llengua / Dialecte (concreció de la llengua)

DIALECTE	
CONSECUTIU	CONSTITUTIU
Fruit d'una expansió	Fruit de l'evolució d'una llengua en el territori.

CATALÀ ORIENTAL	CATALÀ OCCIDENTAL
Balear Rossellonès Central Alguerès	Nord-Occidental Valencià
- Neutralització a/e en posició àtona [ə] <i>llibre</i> - Neutralització o/u en posició àtona <i>posat/conill</i> - No pronunciació del grup -ix <i>moix</i> - No pronunciació «r» final <i>cantar</i> - vuit vocals àtones	- Distinció A/E en posició àtona - Conservació o àtona - cinc sons vocàlics àtons - pronunciació grup -ix <i>coix</i> - Pronunciació «r» final <i>parlar</i>

Dialectes	Morfologia verbal present d'indicatiu
Balear	parl
Central	Parlo (<i>parlu</i>)
Rossellonès	Parli
Alguerès	Parl
Nord-Occidental	Parlo
Valencià	Parle